

Їх суть полягає в тому, що проектується не тільки матеріал і спосіб його подання, а цілісна ситуація, в якій матеріал, що вивчається, виступає і як своєрідний привід для ціннісно-змістовних пошуків особистості.

Навчальна ситуація, яка потребує виявлення особистої позиції (особистісних функцій) того, хто навчається, позначена в наукових дослідженнях спеціальним поняттям *особистісно орієнтованої ситуації*.

Пошук технологій створення особистісно орієнтованої ситуації на матеріалі різних предметів у галузі гуманітарних дисциплін у спеціалізованих вищих навчальних закладах, сфер життєдіяльності і вікових періодів розвитку особи – один з найперспективніших напрямів педагогічного дослідження [2].

Висновки. Таким чином, у процесуально-методичній стороні навчання діють ті самі тенденції гуманізації, що й у його змістовній сфері. Йдеться про послідовне розширення меж спілкування, орієнтування, вибору – від вибору форм і методів до вибору змісту й мети навчання. Сутнісною межею цього процесу є включення діяльності навчання до структури процесів саморозвитку й унаслідок цього отримання тим, хто навчається, нових життєвих значень.

Література

1. Алексеев Н.А. Личностно-ориентированное обучение: проблемы теории и практики / Н.А. Алексеев. – Тюмень : Изд-во Тюменского ун-та, 1997. – С. 66–67.
2. Зеленцова А.В. Личностный опыт в структуре содержания образования (теоретический аспект) : автореф. дис... канд. пед. наук / А.В. Зеленцова. – Волгоград, 1996. – 22 с.
3. Данильчук В.И. Теоретические основы гуманитаризации физического образования в средней школе : дис. в форме научного доклада... докт. пед. наук / В.И. Данильчук. – Волгоград, 1997. – С. 13.
4. Корнилова Т.В. Познавательная активность и индивидуально-стилевые особенности интеллектуальной деятельности / Т.В. Корнилова, Е.Л. Григоренко, О.Г. Кузнецова // Вестник Моск. ун-та. Сер. 14. Психология. – 1991. – № 1. – С. 16–17.

ДРУГАНОВА О.М.

ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНИХ ГРУП ВІТЧИЗНЯНИХ МЕЦЕНАТІВ, ЩО НАДАВАЛИ БЛАГОДІЙНУ ДОПОМОГУ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ (КІНЕЦЬ ХVІІІ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ)

Актуальність обраної теми зумовлена декількома чинниками, серед яких необхідність активізації участі сучасної інтелігенції у вирішенні нагальних проблем вітчизняної освіти, формування духовно багатого особистості відповідно до національної культури українського народу.

У зв'язку із цим особливого значення набуває творче використання історико-педагогічного досвіду, який є невичерпним джерелом розбудови й оновлення сучасної освіти, розв'язання актуальних питань її теперішнього й майбутнього.

Зазначимо, що названа проблема лише побічно висвітлена в працях вітчизняних дослідників: В. Корнієнко, І. Левченко, А. Нарадько, Н. Сейко та ін.

Мета статті – схарактеризувати соціальні групи вітчизняних меценатів, що надавали добродійну допомогу навчальним закладам та освітнім установам у кінці ХVІІІ – на початку ХХ ст.

Установлено, що наприкінці ХVІІІ ст. у суспільному житті України відбулася зміна форм організації, видів добродійної діяльності: на зміну приходській благодійності прийшла казенна. Однією з причин цього стала заміна священиків вибо-

рних священниками, призначеними архієреєм, що, на думку Д. Багалія й Д. Міллера, завдало величезної й непоправної шкоди парафії. Із середини XVIII ст., як стверджують дослідники, приход починає втрачати значення релігійної громади й поступово перетворюється на звичайний церковно-адміністративний округ [1, с. 901]. Зазначимо, що церковноприходські попечительства були відновлені законом від 02.08.1864 р., згідно з положеннями якого вони повинні були “утворювати один з осередків громадської опіки” [3, с. 112].

Поява нового виду благодійності була також зумовлена новими поглядами царських осіб на виховання молодого покоління. Так, захопившись ідеями західних філософів-гуманістів, розвиваючи концепцію освіченого абсолютизму, Катерина II намагалася впровадити в життя нову, гуманну форму виховання дітей, створити уніфікований тип громадянина, що відповідатиме нагальним потребам швидкого розвитку держави, а один із засобів реалізації своїх задумів імператриця вбачала в розвитку благодійності. Катерина II підписала маніфест про заснування в Москві “сиропитательного дома” зі шпиталем для вбогих породіль, поданий у вересні 1763 р. І. Бецьким. У документі, зокрема, зазначено: “Призрение бедных и попечение об умножении полезных обществу жителей, суть две верховные должности и добродетели каждого боголюбивого Владетеля. Мы, питая их всегда в Нашем сердце, восхотели подтвердить... проект с планом о построении и учреждении общим подаянием в Москве... Воспитательного дома для приносных детей, с особливим госпиталем сирым и неимущим родительницам” [2, с. 10–11].

У ході наукового пошуку виявлено, що уряд, ініціюючи створення благодійних виховних закладів, перекладав їх фінансування на приватних осіб. Заснування й утримання притулку, на думку урядовців, мало здійснюватися виключно за рахунок приватних пожертвувань. Так, після оприлюднення маніфесту, Синод видав спеціальний указ про підписку на збирання коштів, у якому чітко було визначено джерело існування запроєктованого закладу: “Чтоб оному содержано быть от единого щедрого подаяния тех, которые Бога и ближнего по евангельской заповеди любят и о благосостоянии отечества всеусердно пекутся”. Зазначимо, що Катерина II власним прикладом намагалася залучити приватних пожертвувачів до фінансування державного проекту, подарувавши сто тисяч на його реалізацію [2, с. 10–11].

Подальший розвиток казенної благодійності пов’язаний із заснуванням приказів громадської опіки, яким було поставлено за обов’язок створення народних шкіл, сирітських притулків, лікарень, богаділень, будинків для невиліковно хворих, будинків для божевільних, робітних і гамівних будинків. Прикази були підпорядковані Міністерству внутрішніх справ і урядовому Сенату і являли собою адміністративний орган, головою якого був сам губернатор [2, с. 21].

Крім приказів громадської опіки, у кожній губернії запроваджувалась дворянська опіка для піклування про вдів і сиріт купецького, міщанського та ремісницького станів. Ці установи займалися організацією допомоги сім’ям, що втратили годувальника й залишилися без засобів до існування, і вирішенням питань, пов’язаних з упадкуванням майна.

У травні 1797 р. створюється нова добродійна організація “Відомство установ імператриці Марії”, з широкою програмою благодійної діяльності, яка об’єднувала державні кошти та приватні внески. Продовжуючи традицію добродійності, як писав автор статті “Відомство установ імператриці Марії в його минулому й сучасному”, присвяченої сторічному ювілею організації, імператор Павло Петрович іменним указом, поданим до Сенату, доручив головне начальство над петербурзьким і мос-

ковським виховними будинками “своїй дружині, імператриці Марії Федорівні, яка ще раніше прийняла до свого безпосереднього відання єдиний на той час у Росії жіночий інститут – Виховне товариство шляхетних дівчат” [2, с. 16].

Установлено, що вжиті урядом наприкінці XVIII ст. заходи в галузі благодійництва не знайшли підтримки серед широких мас населення. Так, згідно з твердженням Д. Багалія і Д. Міллера, у Харкові казенна чи міська доброчинність “далеко не пішла”. “З церковним шпиталем старого харківця, – зазначали дослідники, – пов’язувало піклування про спасіння душі, єдиний серйозний стимул, що спонукав до благодійності. Коли шпиталь зник з парафії, піклування про спасіння могло виявлятися лише в окремих подачках. Громадська доброчинність, пристосована не до церкви, а до міста, одиниці господарської й казенної, не викликала в душі громадян тих ідей, які вона викликала, коли була зосереджена навколо церкви. Ідея міського управління асоціювалась у свідомості громадян із загальноміськими господарськими справами, з платежами й недоїмками, та аж ніяк не з думкою про спасіння душі. Ось чому міську благодійність доводилося впроваджувати й підтримувати примусовими заходами. У переважній більшості міського населення стимул до благодійності був лише релігійний, а коли благодійність розірвала зв’язок із церквою, до благодійності довелося вже примушувати” [1, с. 903].

Таким чином, наприкінці XVIII ст. у розвитку приватної благодійної діяльності спостерігався певний спад, що був зумовлений зміною традиційного устрою громадського життя того часу.

Аналіз історико-педагогічної літератури свідчить, що приватна доброчинність набула нового розвитку на початку XIX ст. Цей період, з погляду сучасних науковців, став добою піднесення, що переживала російська благодійність. Цьому піднесенню, на думку О. Соколова, сприяла політика уряду Олександра I, який усіляко заохочував доброчинну діяльність. Так, у ході наукового пошуку встановлено, що в епоху Олександра I з’явилася система урядової підтримки літераторів і художників, а також набуло поширення меценатство. У 1802 р. було створено “Імператорське філантропічне товариство” – благодійна організація для надання допомоги нужденним. В указі про його заснування імператор проголошував: “Чтобы показать, как близки к сердцу Моему жертвы ожесточенного рока, Я беру под особое и непосредственное покровительство Свое как вновь учреждаемое в здешней столице благодетельное Общество, так и все другие, которые, без сомнения, по примеру онаго размножатся между народом толико для Меня любезным, на которого природа излила все земные свои сокровища и одарила всеми добродетелями, а особливо сим небесным вдохновением – помогать ближнему” [8, с. 74].

Аналіз наукових видань свідчить, що на сьогодні існує декілька точок зору щодо визначення типу цієї благодійної організації. Так, одні дослідники явища благодійності (М. Дмитрієнко і О. Ясь) називають “Филантропическое Человеческое Общество” першим приватним благодійним товариством, що з’явилося на початку XIX ст. в Російській імперії. Інші, зокрема С. Гогель, О. Лихачова, стверджували, що це був “державний адміністративний орган” [4, с. 110–111] і з його заснуванням “громадська благодійність вважалася окремою галуззю державного управління” [8, с. 74].

Треті, як, наприклад, В. Зубов, зазначають, що для російської благодійності та соціальної опіки XVIII–XIX ст. були характерні переважно “змішані форми, що поєднували в собі риси приватної доброчинності та державної установи”. Представники правлячих кіл не тільки були членами або очолювали різні благодійні орга-

нізації, а й виступали ініціаторами їх створення (Відомство установ імператриці Марії, імператорське Товариство людинолюбства тощо). Більше того, як підкреслює вчений, добродійну діяльність навіть вважали одним з різновидів державної служби [5, с. 423–424].

На наш погляд, благодійні заклади та установи, ініціаторами відкриття яких були представники влади, слід вважати казенними благодійними організаціями, які хоча й існували деякою мірою на кошти приватних осіб, все ж таки за своїми ознаками наближалися саме до цього виду досліджуваного феномену.

Установлено, що Олександр I робив також великі пожертви на користь університету, який отримав від нього в дар землі, будівлі, кабінет раритетів, фінансував видання цілої низки наукових праць. Імператор надавав постійну матеріальну допомогу й іншим навчальним закладам, наділяв їх грошовими пожертвами, дарував бібліотеки та цінні колекції рідкісних речей.

Аналіз історико-педагогічної літератури свідчить, що особливу увагу Олександр I приділяв організації навчання та виховання юнаків. Наприклад, коли тультське дворянство, заохочуване прикладом уряду, просило дозволу заснувати на власні кошти “училище для виховання неімущих дворян”, він висловив своє схвалення, написавши при цьому: “Ни с чем не сравню я удовольствия видеть в самом начале царствования моего, что вместо тщетных и разорительных издержек, пышности и роскоши, обращаются избытки имуществ на столь полезные предметы”. Імператор призначив училищу по 6000 карбованців на рік і, погоджуючись, щоб нове училище було назване “Олександрівським”, додав: “Хотя не мыслю я, чтоб в деле общей пользы имя могло присоединить новое достоинство, но чтобы показать, сколь много уважаю я подвиг дворянства к сему заведению” [8, с. 71].

Відзначимо, що приклад благодійної діяльності іншої царської особи – імператриці Марії – таким же чином вплинув і на розвиток приватної благодійності в справі жіночої освіти, хоча пожертви в цій галузі завжди були менші від чоловічої.

Про особливий вплив благодійної діяльності Олександра I на розвиток добродійності в тогочасному суспільстві в цілому писала і О. Лихачова, яка в роботі “Матеріали до історії жіночої освіти в Росії” стверджувала, що пильну увагу громадськості до благодійництва наприкінці XVIII – на початку XIX ст. привернула добродійна діяльність царських осіб. Гуманізм і високі поривання Олександра I, його філантропічні ідеї, які наголошувала дослідниця, викликали в суспільстві бажання сприяти царю в його починаннях, що мали за мету діяльність заради загального добра та піклування про ближнього. За схваленням імператора, поряд з урядовими почали з’являтися громадські та приватні благодійні установи; набула розвитку й приватна добродійність. Остання, як зазначала О. Лихачова, виявлялася в найрізноманітніших, часом досить наївних формах. Так, у “Вестнике Европы” в 1803 р. була надрукована “пропозиція одного з наших шановних співгромадян, яка полягала в тому, щоб з нагоди століття від заснування Петербурга створити притулок для “нещасних, які в молоді літа, з якихось фізичних причин або через погані нахили, мають надмірний потяг до мерзенних пороків, чим завдають шкоди і суспільству, і самим собі”. Такий заклад автор пропонував назвати “морально-лікувальним” або “гостиницею Петровою”. У “Северном вестнике” в 1805 р. було надруковано лист від жінки, яка пропонувала обкласти збором у 5% “усіх, хто отримує платню”, на користь вдів і сиріт [8, с. 71–75].

Російський дослідник П. Власов, у свою чергу, зазначає, що активізація благодійності в цей період була зумовлена не лише розвитком продуктивних сил і змі-

ценням матеріальної бази суспільства, а також новими віяннями, що виникли в суспільній свідомості під впливом європейського просвітництва. Витоки цього піднесення благодійності лежать у заміні гедоністичних (від “гедонізм” (з грецьк.) – задоволення) нахилів суспільства на нові суспільно-духовні цінності, серед яких домінували ідея державності, почуття громадянського обов’язку, прагнення творити добро на користь своєї вітчизни. Для всієї Росії XVIII ст. добою творень і перемог, коли кожна сфера людської діяльності набувала суспільно корисного значення. Виразом цих нових суспільних відносин і прогресивних ідей стало піднесення благодійності.

Наприкінці XVIII й протягом усього XIX ст., як зазначав дослідник, будівництво приватних лікарень і притулків для бідняків було справою престижу. У певних колах благодійність стала ознакою гарного тону. Треба сказати, що до цього постійно спонукала прогресивна преса, яка дедалі активніше впливала на суспільну думку [2, с. 36].

Аналіз історико-педагогічної літератури, архівних матеріалів, монографій показав, що на початок 50–60-х рр. XIX ст. чітко визначились основні категорії приватних осіб, які займалися благодійністю. Держава пильно контролювала цю сферу громадської діяльності. Так, у досліджуваній період дозволялося приймати пожертвування лише після згоди Міністерства внутрішніх справ та імператора, а у двадцятій статті “Статуту про громадську опіку” Зводу законів Російської імперії наголошено на неприпустимості отримувати добровільні пожертви від неблагондійних осіб (тих, що були засуджені, та ін.), які могли використовувати пожертвування як засіб спокутування своєї вини. Наприклад, у ЦДІА Росії, що розташований у місті Саткт-Петербурзі, зберігається справа про відмову прийняти в дар від купця Я. Дехтярьова будинок для Ізюмського приходського училища Харківської губернії як від особи “поганої поведінки”.

У ході наукового пошуку виявлено, що першість за обсягами благодійної допомоги в галузі освіти в кінці XVIII – в першій половині XIX ст. утримували дворяни, поступаючись іншим станам в персональних пожертвуваннях та в участі у благодійних організаціях. Саме вони, з погляду Д. Багалія і Д. Міллера, були “однією з найдавніших і найбільш сталою категорією” добровільців. Наприклад, за даними архівного документа, що зберігається в ЦДІА Росії, “Дело о пожертвовании дворянством Слободско-Украинской, Воронежской и Орловской губерний денежных средств”, дворяни зазначених губерній надсилали свої кошти на заснування та облаштування дворянських пансіонів при гімназіях навчального округу. В основі добровільної діяльності дворян, на думку дослідників, як правило, лежали релігійні мотиви.

Наступною категорією осіб, що робили великі благодійні пожертвування на різні потреби, як свідчить науковий пошук, було духовенство. Так, 1823 р. в Харкові було відкрито “Попечительство про бідних духовного звання”, на чолі якого стояв єпископ Павло. До складу Товариства входили протоієреї З. Ковалевський, А. Башинський, Г. Маєвський та протодиякон Г. Александров. За підпискою було зібрано 443 крб одноразових внесків і 157 крб щорічних. Однак це Товариство проіснувало недовго. Однією з причин його “смерті” Д. Багалій і Д. Міллер називали відсутність підтримки “старань” духовенства з боку єпархіального начальства, яка б забезпечила “тривале існування” і “якнайбільше ... шансів на перетворення добровільного збору на обов’язковий” [1, с. 908].

У 1930-х рр. до благодійників дворянського та духовного звання приєдналися й особи “середнього стану” – купецтво. Поштовхом, що спонукав купців до бла-

годійництва, як зазначали Д. Багалій і Д. Міллер, стали холера 1830 р. і голод 1833 р. До того часу, згідно з твердженням учених, участь представників купецтва в громадській благодійності була примусовою. Як правило, у разі суспільного лиха в Харкові чи за його межами губернатор звертався в думу з пропозицією надати допомогу нужденним, а дума зі свого боку пропонувала купцям зробити пожертвування по можливості [1, с. 908–909].

Водночас слід зазначити, що перші свідчення про пожертвування купцями коштів на потреби навчальних закладів відомі ще на початку XIX ст. Так, у Центральному державному історичному архіві Росії м. Санкт-Петербурга нами знайдено архівну справу “О пожертвовании купцом Ломакиным денежных средств в пользу Харьковского уездного училища”, датовану 1812–1814 рр.

Зауважимо, що, на думку більшості дослідників благодійності як суспільного феномена (І. Левченко, А. Нарадька, Д. Раскіна, О. Соколова та ін.), купецька благодійність була зумовлена корисливими мотивами: філантропізм відкривав запозятливим ділкам шлях до чинів і нагород та зазвичай сприяв успішній кар’єрі. Такої самої точки зору дотримувались Д. Багалій і Д. Міллер, які стверджували, що неабияку роль у доброчинності купців відіграло марнославство – “прагнення вразити співгромадян своєю щедрістю ... про “подвиги” благодійників доводилось до відома Міністерства внутрішніх справ, і благодійники не залишалися без нагороди”. “Філантропізм” купецького стану, як стверджують дослідники, “винагороджується не самим лише платонічним почуттям задоволення від зробленої корисної справи, але й більш реальними засобами: почесними званнями, медалями, орденами, правом носити шитий золотом мундир, можливістю сидіти за одним столом з місцевими можновладцями тощо” [1, с. 911].

Виявлено, що благодійну діяльність активно стимулювали тогочасні друковані видання, які істотно впливали на громадську думку. Так, у “Харьковских губернских ведомостях” у повідомленні про відкриття першої в місті кушчово-ремісничої школи зазначалося, що вона була створена на кошти купця Ф. Карпова, а також половина з учнів цього навчального закладу перебували на утриманні засновника. “Ці заходи можуть бути прикладом для інших заможних осіб губернії”, – наголошувалося в повідомленні. Зазначимо, що серед харківських купців, котрі відзначилися доброчинністю, дослідники називали М. Мішукова, Н. Кузіна, Д. Ковалевського, П. Ранченка, П. Риждова, П. Щелкова та ін. [1, с. 909].

У ході наукового пошуку виявлено, що в другій половині XIX – на початку XX ст. приватна ініціатива в благодійній діяльності в галузі освіти переходить до заможних представників буржуазії. Інтенсивний розвиток промисловості, що спостерігався в ті часи, значно активізував участь підприємців у благодійній діяльності, а збудником такої зацікавленості стало, перш за все, прагнення побудувати систему професійної освіти, яка б готувала висококваліфікованих фахівців для різних галузей промисловості. На кошти власників при багатьох заводах і фабриках були створені навчальні заклади різного рівня. Особливо ж великі пожертвування надходили від буржуазії на заснування й розвиток ремісничих та комерційних училищ.

Виправданим, на нашу думку, є погляд А. Нарадька щодо мотивів доброчинності підприємців, який цілком слушно зазначає, що підґрунтям благодійної діяльності заможних промисловців було, зокрема, те, що буржуазія в Російській імперії була ще молодою й батьки перших мільйонерів часто виходили із самих низів суспільства, тож народні потреби, звичаї, світогляд були ближчі їм, ніж, наприклад, дворянству. Тому не випадково, стверджує дослідник, що участь аристократії в

справі просвіти народу, філантропії, підтримці ремесел, мистецтва й науки була менш відчутною, ніж участь купецтва та підприємців [9, с. 42–43].

Зазначимо, що деякі науковці серед жертводавців згадують і “осіб вільних професій, а подеколи навіть успішних ремісників та селян”. Так, у журналі “Вестник благотворительности” за 1897 р. читаємо таке повідомлення: “Естські газети повідомляють про значну пожертву на користь приходської школи. Селянин Галлістського приходу Віллем Тупіц (який довгий час був корчмарем) заповів на користь місцевої школи 9200 крб; відсотки з цього капіталу будуть витрачені на бідних учнів” [7, с. 77]. Про ще один такий випадок згадував і автор роботи “Сторіччя Пирятинського міського училища”, який писав, що в 1819 р. від селянина О. Шелеста надійшла благодійна допомога в розмірі 10 крб асигнаціями на користь Миргородського повітового училища Полтавської губернії [11, с. 24–25].

У ході наукового пошуку виявлено, що благодійну допомогу надавали й чиновники, зокрема службовці банків та інших державних установ. Так, газета “Харьковские губернские ведомости” в одному з випусків писала про “справжню добру справу”, зроблену харківськими чиновниками. “Кілька років тому, – повідомлялося в дописі, – в одній бідній родині росла дівчинка, яка мала надзвичайні здібності до навчання, але батьки її померли, і вона залишилася напризволяще, без засобів до існування. Тоді банківський службовець, який користувався великою повагою серед колег, довідавшись про трагічне становище дівчинки, запропонував товаришам по службі подбати про її виховання спільним коштом. Ті зголосилися вносити по 1 крб на місяць кожний. До банківських чиновників приєдналися службовці інших установ Харкова та деякі особи з місцевої громади. Загалом склалася сума, що дала можливість влаштувати дівчинку до жіночого навчального закладу, де вона перебуває вже в 6 класі, чудово навчається і тішить душу добрих людей, які піклувалися про неї”. Особливе схвалення дописувача викликала “та акуратність, з якою дехто з благодійників, котрі взяли на себе моральний обов’язок щодо виховання дівчинки, роблять належні внески”. Один із них, наприклад, як це було помічено особою, що приймає гроші, “вносить плату наперед за весь рік не тільки завжди в один і той самий день, а навіть з точністю до години” [6].

Найбільшу ж зацікавленість у соціально-педагогічній підтримці, за словами Т. Янченко, виявляли самі педагоги, хоч їхні фінансові можливості порівняно з прибутками підприємців чи поміщиків були невеликими. Саме до таких педагогів-подвижників, згідно з даними дослідника, належав і К. Ушинський та його родина. Так, новгород-сіверський кореспондент газети “Киевское слово” 21 грудня 1895 р. сповіщав, що з нагоди 25-ї річниці від дня смерті К. Ушинського в хуторі Дорошенковому Глухівського повіту за заповітом педагога в 1894 р. збудували школу. На її облаштування витратили 10 тис. крб, котрі свого часу були пожертвовані К. Ушинським. Утримувався цей початковий навчальний заклад на відсотки з капіталу в 12,5 тис. крб, виділеного з цією метою дружиною педагога Наталією та отриманого від продажу його книжок.

Дядько К. Ушинського, адмірал Володимир Ушинський, за словами М. Сперанського, “неабияка людина”, займався не тільки військовою справою, а й благодійністю на своїй батьківщині – Чернігівщині. Його вдова Амалія у 1879 р. відписала родинний маєток разом з капіталом у 12 тис. крб Сосницькому повітовому земству і училищній раді з метою заснування в с. Змітневі Володимирського (на честь чоловіка) сирітського притулку для дівчат, яких навчали б “грамоті, праці й господарювання”.

Дочка К. Ушинського Надія створила власним коштом у с. Ображіївці Новгород-Сіверського повіту в 1912 р. початкове училище на 100 учнів. Пізніше цьому навчальному закладу було присвоєно її ім'я [12].

Доброчинна підтримка освітніх закладів з боку приватних осіб на Правобережній Україні, а саме в південно-західних губерніях, набула вигляду “едукативних фондів”, під якими в досліджуваній період розуміли кошти, що надавалися заможними представниками польської громади для заснування та підтримки освітніх установ. Зазначимо, що такі приватні доброчинні внески, їх різновиди стали предметом дослідження сучасного науковця Н. Сейко, тому надалі ми не будемо зупинятися на їх розгляді [10].

Висновки. Отже, проведений науковий пошук дає змогу стверджувати, що приватна доброчинна діяльність у галузі освіти, по-перше, стала невід’ємною складовою громадського життя України кінця XVIII–XIX ст.; по-друге, пройшла складний суперечливий шлях розвитку, протягом якого відбулося поступове якісне й кількісне оновлення соціальних груп вітчизняних меценатів, які ініціювали відкриття навчальних закладів різних типів і рівнів, надавали їм значну матеріальну допомогу та підтримували талановиту молодь.

Література

1. Багалея Д.И. История города Харкова за 250 лет его существования (с 1655-го по 1905-й год) : истор. мон. : в 2 т. – Х. : Репр. изд., 2004. – Т. 2. (XIX-й и нач. XX-го века). – 982 с.
2. Власов П.В. Обитель милосердия / П.В. Власов. – М. : Моск. рабочий, 1991. – 301, [2] с.
3. Георгиевский П.И. Организация частной благотворительности / П.И. Георгиевский // Вестник благотворительности. – 1895. – № 5. – С. 40–49; № 6. – С. 32–40.
4. Гогель С.К. Объединение и взаимодействие частной и общественной благотворительности / С.К. Гогель. – СПб. : Тип. о-ва “Общественная польза”, 1908. – 237 с.
5. Зубов В.Е. Российское государство и благотворительные организации в XIX в. / В.Е. Зубов // Благотворительность в России. Социальные и исторические исследования – СПб., 2001. – С. 423–424.
6. Истинно доброе дело // Вестник благотворительности. – 1897. – № 11. – С. 92.
7. Критика и библиография // Вестник благотворительности. – 1897. – № 10. – С. 46–47, 77.
8. Лихачева Е.О. Материалы для истории женского образования в России (1786–1828) время императрицы Марии Федоровны / Е.О. Лихачева. – СПб. : Тип. М.М. Стасюлевича, 1893. – 308 с.
9. Нарядько А.В. Благодійність у розвитку освіти в Україні (друга половина XIX – початок XX століть) : дис. ... кандидата іст. наук : 07.00.01 / Андрій Валерійович Нарядько. – Запоріжжя, 2002. – 242 с.
10. Сейко Н.А. Доброчинність поляків у сфері освіти України (XIX – поч. XX ст.). Київський учбовий округ : монографія / Н.А. Сейко. – Житомир : Полісся, 2007. – 320 с.
11. Столетие Пирятинского городского училища 1814–1914. – К. : [б. и.], 1915. – С. 24–25.
12. Янченко Т. Благодійно-педагогічна діяльність родини Ушинських / Т. Янченко // Українознавство. – 2004. – № 1–2. – С. 73–75.

ЗЕЛЕНСЬКА Л.Д.

НАУКОВА АТЕСТАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧЕНИХ РАД ВІТЧИЗНЯНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ НА ПОЧАТКУ XIX СТОЛІТТЯ

Участь вищої освіти України в Болонських перетвореннях має бути спрямована на її розвиток і набуття нових якісних ознак. Разом з демократизацією суспільного життя в цілому, законодавчого врегулювання потребують питання утвердження академічних і громадянських свобод у вищих навчальних закладах, діяль-